සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවන චතුරංගනී සේනාව පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්
(අනුරාධපුර සහ පොළොන්නරු යුග ඇසුරින්)

පී. ජී. ආර්. ජේ. එන්. හර්ෂණී.

සමාජීය විද්‍යා පීඨය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

nisansalaharshani200@gmail.com

සංක්ෂේපය

ශ්‍රී ලංකාවේ දේශපාලන ඉතිහාසය පිළිබඳව අඛණ්ඩව තොරතුරු ලබාගැනීමේදී සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රය ඉතා වැදගත් වේ. සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රය ගණයෙහිලා දේශීය මෙන්ම විදේශීය මූලාශ්‍රයන් දැක්විය හැකිය. සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයන්ගෙන් හෙළිවන ශ්‍රී ලාංකීය දේශපාලන ඉතිහාසය තුළ දැකිය හැකි වැදගත් අංශයක් වනුයේ චතුරංගනී සේනාවයි. එය ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන සේනාංකයන්ගෙන් යුක්ත වේ. දේශපාලනික වශයෙන් ස්ථාවරත්වය පවත්වාගෙන යාමටත් ප්‍රදේශවල බලය තහවුරු කරගැනීමටත් ආක්‍රමණවලින් මිදීමටත් චතුරංගනී සේනාව වැදගත් වේ.

අනුරාධපුර හා පොළොන්නරු යුගයන්හි රජුන් සතුව චතුරංගනී සේනාවක් තිබුණේද යන්නත් එහි කාර්යය හා වැදගත්කම පිළිබඳවත් අනාවරණය කරගැනීම මෙම පර්යේෂණයේ අරමුණුයි. මෙහිදී ක්‍රමවේදය වශයෙන් පර්යේෂණ මාතෘකාවට අදාළ ප්‍රාථමික සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයන් ඔස්සේ කරුණු ඒකරාශී කරණු ලැබිණි. ලාංකික රජුන් සතුව පැවති සිවුරඟ සේනාව හෙවත් චතුරංගනී සේනාව පිළිබඳව ලාංකීය සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයවල ප්‍රධාන වශයෙන් කරුණු ඉස්මතු කර නොමැති වුවද ඇතැම් රජුන්ගේ රාජ්‍ය කාලයන් විමසුමට ලක්කිරීමේදී එම පාලකයන් සතුව චතුරංගනී සේනාවක් පැවති බව හෙළිකරගත හැකිය. නමුත් මහාවංසය යනාදී සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයවල බොහෝ අවස්ථාවල සඳහන් වනුයේ 'මහසෙන්', 'මහබල' යනුවෙනි. කෙසේවුවත් මෙරට පාලකයන් සතුව ප්‍රබල සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බව ආක්‍රමණයන්ට මුහුණදෙමින් ලක්දිව එක්සේසත් කිරීම හා අභ්‍යන්තර සාමය පවත්වාගෙන යාම තුළින් හෙළිවේ.

චතුරංගනී සේනාව හා එහි කාර්යයභාරය පිළිබඳව කරුණු රැසක් භාරතීය රාජ්‍ය පාලන මූලධර්ම අන්තර්ගත මූලාශ්‍රයක් වන අර්ථශාස්ත්‍රයෙහි වේ. පුරාණ යුගයේ පටන්ම මෙරට රජුන් සතුව චතුරංගනී සේනාවක් සිටි බව හෙළිවුවද අර්ථශාස්ත්‍රයෙහි සඳහන් චතුරංගනී සේනාව පිළිබඳ ඇතැම් න්‍යායන්හි ආභාසය සිය සේනා සංවිධානයේදී ලක් රජුන් ලබාගන්නට ඇතැයි ද අනුමාන කළ හැකිය.

සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයගත කරුණුවලට අනුව අනුරාධපුර හා පොළොන්නරු යුගයන්හි ක්‍රියාත්මක වූ චතුරංගනී සේනාව ප්‍රබල තත්ත්වයක පැවතිය ද ඇතැම් අවස්ථාවලදී දුර්වල තත්ත්වයට පත්ව තිබූ බව පෙනීයයි. රාජ්‍යය අවධිවල පැවැත්ම උදෙසා චතුරංගනී සේනාව ඉතාමත් වැදගත් දේශපාලනික මූලිකාංගයක් බවට පත්ව තිබූ බව අනාවරණය කරගැනීම මින් අපේක්ෂිතය.

ප්‍රමුඛ පද : අනුරාධපුරය, පොළොන්නරුව, දේශපාලනය, චතුරංගනී සේනාව, සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රය

හැඳින්වීම.

අනුරාධපුර, පොළොන්නරු යුගයන්හි ඇතැම් අවස්ථාවලදී දේශීය වශයෙන් මෙන්ම විදේශීය වශයෙන් ද දේශපාලනික අර්බුදයන්ට ලක් වී ඇත. මෙබඳු වූ අවස්ථාවන්හිදී තම රාජ්‍ය ආරක්ෂා කරගැනීමේ අපේක්ෂාවෙන් ප්‍රබල වූ හමුදාවක් පවත්වාගෙන යාම රාජ්‍ය පාලකයාගේ අවධානය යොමු විය යුතු අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් විය. මේ ආකාරයට පාලකයා විසින් ගොඩනංවන

ලද යුද සේනාව 'චතුරංගනී සේනාව' හෙවත් 'සිවුරඟ සේනාව' නම් වූ බව මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනය තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන අංශ සතරක් ඇති සේනාව චතුරංගනී සේනාව ලෙස නම් වූ බව ශබ්දකෝෂය තුළින් ද හෙළිවේ (සොරත හිමි, වැලිවිටියේ, 1999:358). එමෙන්ම මනුස්මෘතියෙහි ද චතුරංගනී සේනාව වූ කලී ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන්නෙන් සැදුම් ලද්දක් වන බව ගම්‍ය වේ (මනුස්මෘතිය සහ මානව ශිෂ්ටාචාරය, 2001:296, 300). මහාවංසය තුළින් ද ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන සේනාව 'චතුරංගනී සේනාව' හෙවත් 'සිවුරඟ සෙන්' වශයෙන් ඇතැම්විටදී දක්වා තිබෙනු දැකිය හැකිය (මෘව.10;66, 18;29). ඊට අමතරව මහාවංසය යනාදී වූ සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවල බෙහෙවින් මහසෙන්, මහබල, බලසෙනඟ ලෙස දක්වා ඇති අතර එලෙස හඳුන්වන්නට ඇත්තේ ද සිවුරඟ සේනාව වන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය.

ලාංකීය දේශපාලනික කටයුතුවලදී පුරාණ භාරතීය රාජ්‍ය පාලන මූලධර්මයන් අන්තර්ගත කෘතියක් වන අර්ථශාස්ත්‍රය වැදගත් වූ බව යම් යම් කරුණු අනුව පැහැදිලි වේ. අර්ථශාස්ත්‍රයෙහි කතුවරයා කෞටිල්‍ය වූ අතර ඔහුව විෂ්ණුගුප්ත හා චානක්‍ය ලෙස ද හඳුන්වා ඇත. අර්ථශාස්ත්‍රය පුරාණ ඉන්දියාවේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතු උදෙසා ඉමහත් ලෙස ඉවහල් වූ ප්‍රධාන න්‍යාය ග්‍රන්ථයක් විය. නිරන්තරයෙන් ලංකාව හා ඉන්දියාව අතර පවත්නා සබඳතා හේතුකොටගෙන ඉන්දීය න්‍යාය ධර්මයන්හි ආභාසය ලංකාවෙහි පාලන තන්ත්‍රය සකස් වීමට ද හේතු වූ බව පෙනීයයි. එකී පසුබිමක් ඔස්සේ ලාංකීය රජුන් සතු වූ චතුරංගනී සේනාව සකස්වීමෙහිලා ද අර්ථශාස්ත්‍රයෙහි ආභාසය ලැබෙන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය.

කෞටිල්‍ය වූ කලී නන්ද රජුගේ කාලයේ එනම්, ක්‍රි.පූ 4 වන සියවසේ සිට ජීවත් වූ අයෙකි. එහෙයින් අර්ථශාස්ත්‍රය එකල පටන්ම රචනා කරන්නට ඇති බවත් එනිසා එහි ආභාසය එම යුගයේ ලක්දිව පාලනය කළ රජුන්ට ලැබෙන්නට ඇති බවත් අනුමාන කළ හැකිය.

සේනාපති යනු ?

අර්ථශාස්ත්‍රය ගත්කල එහි චතුරංගනී සේනාවෙහි කාර්යයභාරය පිළිබඳව විග්‍රහ කර ඇති බව පෙනීයයි. රාජ්‍ය පාලන තන්ත්‍රය තුළ සුවිශේෂී තනතුරක් වනුයේ සේනාපති ය. ඒ අනුව සේනාපතියාගේ මූලික කාර්යය වූයේ සියලු ආකාරයේ යුද්ධ, ප්‍රහරණ හා විද්‍යාවේ පරතෙරට පත්, හස්තිචර්‍යා, අශ්වචර්‍යා හා රථචර්‍යාවේ ප්‍රසිද්ධ සෙන්පතියා චතුරංගනී සේනාවේ සේනා ව්‍යුහ සංවිධානය හා බලය මෙහෙයවීමේ ශක්තිය හා අශ්වාධ්‍යක්ෂ ආදී සිවු අධ්‍යක්ෂවරුන්ගේ කර්තව්‍යයන් විධානය කළ යුතු බව අර්ථශාස්ත්‍රයෙන් පැහැදිලි වේ (කෞ.අ.ශා;2/33/9). මනුස්මෘතිය දක්වන ලද ආකාරයට යුද හමුදාව රඳා පවතින්නේ එහි භාරකාරත්වයට පත් කරන නිලධාරියා මත බව වේ (මනුස්මෘතිය සහ මානව ශිෂ්ටාචාරය, 2001:279). ඒ අනුව සේනාපතියා සතුව රාජ්‍ය ආරක්ෂාව සම්බන්ධයෙන් ඉමහත් වගකීමක් පැවරී තිබූ බව පෙනීයයි. භාරතය තුළ පැවති එකී න්‍යායන් ලාංකීය රාජ්‍ය පාලනයේදී සෙන්පතීන් කෙරෙහි ද යොමුව තිබූ බව සේනාපතීන් විසින් ලක්දිව රජුන් සතුව පැවති චතුරංගනී සේනා මෙහෙයවීමෙන් ගම්‍ය වේ.

ඒ හැරුණුකොට සිවුරඟ සේනාවෙහි හස්ති අධ්‍යක්ෂ, අශ්ව අධ්‍යක්ෂ යනාදී අධ්‍යක්ෂවරුන් එක් එක් අංශ භාරව කටයුතු කළ බව අර්ථශාස්ත්‍රයෙන් හෙළිවේ. අතීතයේ සිටම ලක්දිව ඇතුන් සිටින ලද බව මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයේදී පෙනීයයි. එසේම අශ්වයන් සිටි බවට ද යම් යම් සාධක හෙළිවේ. තවද ඇතුන්, අසුන් ආනයනය කළ බව ද හෙළිකරගත හැකිය. එහෙයින් ලක්දිව ජීවත්

වූ මෙන්ම විදේශයන්ගෙන් ගෙන්වන ලද ඇත්, අස් යනාදීන්ගෙන් යුක්ත කොට චතුරංගනී සේනාව නිර්මාණය කරන්නට ඇති බව පෙනීයයි. ඒ අනුව මෙකී සේනාවන් මෙහෙයවන ප්‍රධානියා සේනාපති වූ බව මූලාශ්‍රයවලින් පෙනීයයි.

චතුරංගනී සේනාවේ කාර්යය.

අස්, ඇත්, රිය හා පාබල යන හමුදාවන්හි කාර්යයභාරය පිළිබඳව කෞටිල්‍ය දක්වා ඇත්තේ මෙසේය. එනම්, භූමි පිළිබඳ නිරීක්ෂණය, නිවාසස්ථාන පිළිබඳ නිරීක්ෂණය, වනාන්තර පිළිබඳ නිරීක්ෂණය, විෂම නොවූ ජලය ඇති තීර්ථ ඇති, පිරිසිදු වාතය ඇති, රශ්මියෙන් යුක්ත ස්ථානයක් ග්‍රහණය කළ යුතු බව, සතුරාගේ ජීවිකාව උදෙසා අවශ්‍ය පදාර්ථ විනාශ කිරීම තමාගේ බාද්‍යපදාර්ථ ආරක්ෂා කිරීම, සතුරු සේනාවට මුලින්ම පහරදීම, සතුරු සේනා ප්‍රදේශවලට පිවිසීම, සතුරු සේනාවට තාඩනය කිරීම යනාදී වූ කරුණු රැසක් අශ්ව හමුදාව විසින් කළ යුතු බව ද තම සේනාව ඉදිරියට ගමන් කරවීම, ප්‍රථමයෙන් පිළියෙල නොකළ මාර්ග නිවාසස්ථාන තොටුපල ආදිය පිළියෙල කිරීම යනාදිය ඇත් සේනාවේ කාර්යය වූ බව ද සිය සේනාව ආරක්ෂා කිරීම, යුද්ධයේදී සතුරාගේ සිවුරඟ සේනාව වැළැක්වීම, සතුරු භටයන් අල්ලා ගැනීම, සිය භටයන් මුදා ගැනීම යනාදී වූ බොහෝ කාර්යයන් කීපයක්ම රථ සේනාවේ කාර්යය වූ බව ද සියලු ස්ථානවලදී හා සියලු ඍතුවලදී ආයුධ දැරීම හා යුද්ධ කිරීම පාබල හමුදාවේ කාර්යය වූ බව ද අර්ථශාස්ත්‍රයෙහි සඳහන් ය (කෞ.අ.ශා;10/4/13-16). අර්ථශාස්ත්‍රයෙන් හෙළිවන චතුරංගනී සේනාව සතු වූ කාර්යයන් හුදෙක්ම ලක්දිව රජුන් සතුව පැවති සිවුරඟ සේනාවෙන් ඉටු වූ බව මූලාශ්‍රය විමසීමෙන් ගම්‍ය වේ.

යුද්ධයකදී සිවුරඟ සේනාව ඉමහත් වැදගත් වන හෙයින් ස්වල්ප වූ අශ්වයන් ඇති රජු අශ්වයන් සමඟ ගවයන් යොදාගත යුතු බවත් ස්වල්ප ඇතුන් ඇති රජු බූරුවන්, ඔටුවන් හා කරත්ත මධ්‍යයේ සිය සේනාව ආරක්ෂා කළ යුතු බවත් තවදුරටත් දක්වා ඇත (කෞ.අ.ශා;10/4/18). ඒ අනුව අර්ථශාස්ත්‍රය තුළින් හෙළිවන චතුරංගනී සේනාවේ කාර්යයභාරය පිළිබඳ තොරතුරු හුදෙක්ම ලාංකීය රජුන් සතුව පැවති සේනාවන්හි කාර්යයභාරය හා සමාන වන්නේද යන්න සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයගත කරුණු ඔස්සේ විමසුමට ලක් කිරීම වැදගත් ය. ලාංකීය සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය ඔස්සේ කරුණු ගොනු කිරීමේදී ලක් රජුන් සතුව සිවුරඟ සේනාවක් පැවතියේ ද යන්න පිළිබඳවත් එහි ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳවත් කරුණු හෙළිකරගැනීමට පුළුවන.

අනුරාධපුර යුගයේ රජුන් සතු වූ චතුරංගනී සේනාවන්.

ලාංකීය රජුන් සතුව පැවති චතුරංගනී සේනාව පිළිබඳව කරුණු අනාවරණයේදී ප්‍රථමයෙන් අනුරාධපුර යුගය දෙස අවධානය යොමු කිරීම වැදගත් ය. මන්දයත් ශ්‍රී ලාංකීය ඉතිහාසයේ පුරාතන අවධිය ලෙස අනුරාධපුර රාජධානි සමය සැලකෙන හෙයිනි. ප්‍රාථමික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය ගණයෙහිලා ප්‍රධාන වශයෙන් සැලකෙන මහාවංසයට අනුව විජය රජු කුවේණි නම් යක්ෂණිය සමඟ ජීවත් වූ හෙයින් ක්ෂත්‍රිය කන්‍යා මෙහෙසියක් නොලැබීමෙන් ඔහුට අභිෂේක කරවීමට නොහැකි විය. එහෙයින් මදුරාපුර පඬි රජුගේ දියණිය ගෙන්වා ගැනීමට පුද පඬුරු යැවීය. මෙහිදී පඬි රජුගේ දියණිය මෙන්ම හසත්‍යශව රථ ප්‍රෙෂ්‍යකාරකයන් ද අටළොස් ශිල්පී සමූහයන්ගෙන් කුල දහසක් ද විජයට එවූ බව සඳහන් වේ (ම:ව.7;47-58). මෙහි සඳහන් වන හසත්‍යශව රථ ප්‍රෙෂ්‍යකාරකයන් වනාහි ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන සිවුරඟ සේනාව වූ බව

පෙනීයයි. ඒ අනුව සිතිය හැකි වන්නේ විජය රජු ඉන්දියාවෙන් පිටුවහල් කර ලක්දිවට ගොඩබසින අවස්ථාවේදී එවන් වූ සේනාවක් නොසිටි බව මෙන්ම මෙරට ද ඒ වන විට එබඳු සේනාවක් නොසිටින්නට ඇති බවයි.

අනතුරුව සේනාවක් පිළිබඳව සඳහන් වනුයේ පණ්ඩුකාභය රාජ්‍ය සමය තුළිනි. පණ්ඩුකාභය කුමරුට කුඩා අවධියේදී සිය මාමාවරුන්ගෙන් තිබූ ජීවිත අවදානම දුරු කරලමින් රාජ්‍ය ලබාගැනීම උදෙසා සටන් කිරීමට ඔහු භට සේනාවන් සහිතව පැමිණි අතර පසුව රිටිගලට පැමිණි බවක් ද එම යුද්ධයට සැරසුණු පණ්ඩුකාභයගේ මාමාවරුන් සිවුරඟ සෙන් දී සෙනෙවියා යවා රිටිගල වැටලූ බව ද සඳහන් වේ (මඃව.10;63-66). මෙකී බලසෙන් සහිත වූ යුද්ධයෙන් පණ්ඩුකාභය ජයගෙන ඇත. මෙහිදී හෙළිවන වැදගත් කරුණක් වනුයේ සෙනෙවියන් පිළිබඳව සඳහන් වීමයි. ඒ අනුව මනාව විශද වන්නේ සෙනෙවියන් පත් කර තිබේ නම් සේනාවක් අනිවාර්යෙන් රජු සතු විය යුතු බවයි.

දේවානම්පියතිස්ස හා අශෝක රජු අතර වූ නොදුටු මිත්‍රත්වයක් පදනම් කරගනිමින් අශෝක රජු අරිට්ඨ නම් කුමරුට සෙනෙවි තනතුර ලබාදුන් බව මහාවංසයෙන් හෙළිවේ (මඃව.11;26). ඒ ඔස්සේ සිතිය හැකිවන්නේ නිශ්චිත වශයෙන්ම මෙරට යුද හමුදාවක් නොසිටි බව නොව මෞර්ය පාලන තන්ත්‍රය හඳුන්වාදෙමින් ඒ අනුව පාලන කටයුතු ගොඩනංවන්නට ඇති බවයි. කෙසේවුවත් මෙරට ඒ වනවිටදී සිවුරඟ සේනාවක් නොසිටි බව නොපෙනේ. මන්දයත් පණ්ඩුකාභය කුමරුගේ රාජ්‍ය කාලය තුළ එවන් සේනාවක් පිළිබඳ තොරතුරු සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයන්ගෙන් හෙළිවන හෙයිනි. එමෙන්ම දේවානම්පියතිස්ස රජු සතුව මඟුලැතු සමඟ තවත් ඇතුන් සිටින්නට ඇති බව මහින්දාගමනයෙන් පසු ඇත්හල පවිත්‍ර කර ධර්මය දේශනා කිරීමට එය සූදානම් කළ බව හෙළිවීමෙන් පෙනීයයි (සමන්තපාසාදිකාව, 1975ඃ65). ඇත්හල වූ කලී මඟුලැතු පමණක්නොව යුද කටයුතුවලට සම්බන්ධ තවත් ඇතුන් උදෙසා ද ඉදිවූවක් වන්නට ඇති බව අනුමාන කළ හැකිය.

ඒ හැරුණුකොට දේවානම්පියතිස්ස රජු සතුව චතුරංගනී සේනාවක් සිටි බව රජු මේඝවනාරාමයට රථ බලවාහන සහිතව මහපිරිවරින් ස්වකීය රාමය කරා පැමිණි බවත් සීමා ලකුණු කිරීමේදී පළමුවෙනි වූ කුන්ත මාලකයෙහි සිවුරඟ මහ සෙනඟ ඇත්තා වූ රජු මහාවිහාරයෙහි සීමා ලකුණු කළ බවත් සඳහන්වීමෙන් පෙනේ (මඃව.15;189, 192-198). අශෝක අධිරාජයාට බලවත් චතුරංගනී සේනාවක් වූ අතර ඒ බව මූලාශ්‍රයන්ගෙන් ද හෙළිවේ. අශෝක රජු මහ බෝ රක්නා පිණිස ලක්දිවට එවූ අටළොස් කුලයක පිරිස අතර සියලුම සේනා සම්බන්ධ කුලයන් ද වූ බව සඳහන්වීමෙන් ගම්‍ය වනුයේ සිවුරඟ සේනාවන්ට අදාළ පිරිස් ද එවන්නට ඇති බවයි (මඃව.19;3). එහෙයින් නොදුටු මිත්‍රත්වය හේතුකොටගෙන ශක්තිමත් වූ සිවුරඟ සේනාවක් ගොඩනැංවීමට අවශ්‍ය පදනම අශෝක රජු විසින් දේවානම්පියතිස්ස රජුට ලබාදෙන්නට ඇති බව තවදුරටත් අනුමාන කිරීමට පුළුවන. මහානාග රජු සතුව ද සේනාවක් සිටි බව එතුමා ඇතොවුරන් හා බල වාහන සමඟ රුහුණට යන ලද බව මහාවංසය තුළ සඳහන්වීමෙන් පෙනීයයි (මඃව.22;6-7). ඒ බව තවදුරටත් සද්ධර්මාලංකාරය (සද්ධර්මාලංකාරය, 2012ඃ508) හා සිංහල ථූපවංසය (සිංහල ථූපවංසය, 2000ඃ111) තුළ ද සඳහන් ය.

එමෙන්ම මහානාග යුවරජුට ද සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බව හත්ථෝටය නම් දනව්වට ඇත්, අස්, රථ වාහනාදිය ගෙන්වාගෙන පැමිණි බව ධාතුවංසය තුළින් හෙළිවීමෙන් මනාව ගම්‍ය වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:434). තවද ඉතා ධවල වූ මංගල්‍ය අශ්වයන් යෙදූ රථ යානාවක්හි ධාතූන්වහන්සේ තබා රැකවල් ලූ බව වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:439). ඉන් ගම්‍ය වන්නේ ද අශ්ව රථ සේනාවන් මහානාග සතුව තිබූ බවයි. එසේම මහ සෙනෙවියෙක් ද රජුට සිටි බව ධාතුවංසය තුළින් තවදුරටත් හෙළිවේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:441). මෙකී කරුණු අනුව මනාව විශදවන්නේ මහානාග යුව රජුට ද චතුරංගනී සේනාවක් සිටි බවයි.

රුහුණ මුල්කරගනිමින් පාලන කටයුතුවල නිරත වූ කාවන්තිස්ස රජු, අතිවිශාල හමුදාවක් සංවිධානය කළ බව මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවේ. කාවන්තිස්ස රජු ධර්ම විජය ප්‍රතිපත්තිය ඔස්සේ රෝහණය එක්සත් කළ බව පෙනීගිය ද ඔහු සාර්ථක වූ දක්ෂ හමුදාවක් ගොඩනංවන ලද බව ගම්‍ය වේ. මෙතුමාගේ දේශපාලන ප්‍රතිපත්තිය තුළ වැදගත් ස්ථානයක් හිමි කරගන්නේ ඔහු එළාර ආධිපත්‍යයට එරෙහිව දසමහා යෝධයන් ප්‍රමුඛ ප්‍රබල හමුදාවක් ඇති කිරීමයි.

සිංහල ධාතුවංසයට අනුව කාවන්තිස්ස රජුගේ සහෝදරියක වූ සෝම දේවිය හා ඇයගේ ස්වාමියා වූ අභය රජු වෙත සිය පුත්‍රයා වූ ගැමුණු කුමරු යවන ලද බවත් එහිදී ඔහු සමඟ පැමිණි සේනාවට වස්ත්‍රාභරණ ආදිය දෙමින් සංග්‍රහ කළ බවත් වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:498). මෙහිදී ගැමුණු කුමරු සමඟ ඇති වූ විවාදයක් හේතුකොටගෙන සෝම දේවිය හා අභය රජු සිවුරඟ සෙනඟ ද රැගෙන මිත්‍ර වූ සීව රජු වෙත ගිය බවත් එහිදී රජු සමඟ ආ සෙනඟට වස්ත්‍රාභරණ ආදිය ලබාදුන් බවත් හෙළිවේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:499-500). සිවුරඟ සෙනඟ සෝම නුවර ගැවසුණු බවත් හස්ත්‍යශ්ව රථ පාදාදී වූ සෙනඟ සිවුරඟ සෙනඟ වූ බවත් තවදුරටත් ධාතුවංසයෙන් පෙනීයයි (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:502). එමෙන්ම සේරු නම් විල් තෙර දාගැබක් කරවීමට කාවන්තිස්ස රජු යන ලද්දේ සිවුරඟ සේනාව ද සමඟ වන බව ධාතුවංසයෙන් ගම්‍ය වේ.

"....මම මාවැලි ගං අස සේරු නම් විල් තෙර දාගැබක් කරවනු පිණිස යෙමි; සියලු සිව්රඟ සෙනඟ ද නුවර වාසීහු ද මා හා සමඟ එත්ව....."

(සිංහල ධාතුවංසය, 2012:514-515)

ඒ අනුව ද කාවන්තිස්ස රජු සතුව ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන අංගයන්ගෙන් යුක්ත වූ සිවුරඟ සේනාවක් වූ බව පෙනේ. එමෙන්ම ආරක්ෂක හා ආගමික කටයුතු උදෙසා ද සිවුරඟ සේනාවෙහි සේවය රජුන් විසින් ලබා ගන්නා ලද බව ධාතු නිදන් කිරීමට අවශ්‍ය කටයුතු සම්පාදනය දෙස අවධානය යොමු කිරීමෙන් පැහැදිලි වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:530). ධාතු නිදන් කිරීම උදෙසා දෙවන දවස්හි වරාහසොන්ඩි නම් වූ ස්ථානයට රජු ඇතුළු පිරිස පැමිණි අතර එහිදී රථය එපිටට නොගිය හෙයින් එතැන ධාතු පිහිටන ස්ථානය බවට දැන එම භූමි භාගය ඉතා රමණීය කර බෙර ඇසක් තනවා සේනාවෙහි ප්‍රධානයන් කැඳවා ධාතූන් වහන්සේ තැබීමට පළමුකොට දා ගෙයක් කරවන ලෙසට නියෝග කළ බව වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:522). ඒ අනුව මෙහි සඳහන් සේනාවෙහි ප්‍රධානයන් වූ කලී ඇත්, අස්, රිය, පාබල යන එක් එක් සේනාංකයන් භාර වූ ප්‍රධාන නිලධාරීන් වන්නට ඇත. එවක චතුරංගනී සේනාව හා එහි ප්‍රධානීන් සම්බන්ධයෙන් යහපත් ලෙස කටයුතු කරන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය.

තවද කාවන්තිස්ස රාජ්‍ය කාලයේදී සේරු, සෝම, ලෝණ යනුවෙන් ප්‍රාදේශීය රාජධානි කීපයක් තිබූ බව ධාතුවංසයෙන් හෙළිවේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:499, 501, 534). මෙකී ප්‍රදේශීය රාජධානි පාලකයන් සතුව ද සිවුරඟ සේනාවක් වූ බව ධාතුවංසය තුළින් හෙළිකරගත හැකිය. කෙසේදයත් බුදුන් වහන්සේගේ ලලාට ධාතූන් වහන්සේ පිහිටුවා මහත් දාගැබක් කරවීමට උළු ලබාගන්නා අවස්ථාවේදී සීව, මහානාග, ගිරි අභය යන ප්‍රාදේශීය පාලකයන් සිය සිවුරඟ සෙනඟ සමඟ උළු බිමට පැමිණි බව ධාතුවංසයේ වේ.

"....සේරු නම් නුවර සීව නම් රජ ද, ලෝණ නම් නුවර මහානාග නම් රජ ද සෝම නම් නුවර ගිරි අභය නම් රජ ද තම තමන්ගේ සිව්රඟ සෙනඟ පිරිවරාගෙන උළු බිමට රැස් වූ හෙයින්....."

(සිංහල ධාතුවංසය, 2012:543)

සිවුරඟ සෙනඟට යහපත් අයුරින් සලකන ලද බව චෛත්‍ය ස්ථානයෙහි උළු පිහිටුවන අවස්ථාවේ මඟුලට සුදුසු වෙස් ගන්වා සියලු සේනාව සරසවාලූ බව හෙළිවීමෙන් පෙනීයයි (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:548). එසේම ධාතුනිදානෝත්සවය උදෙසා රජුගේ පිරිස් ද මනා ලෙස ඇඳපැළඳ ගෙන පැමිණි බව වේ.

"රජුහුගේ පිරිස් ද විභවානුරූප වූ වස්ත්‍රාභරණාදීන් ද ගන්ධ මාලාදීන් ද බබළනු ලබන්නාහු දිව්‍ය සේනාවක් මෙන් ඇඳ පැළඳ සැරහී තමතමන්ගේ වේශයට සුදුසු වූ විවිධායුධ ගෙන එක් පසෙක්හි සිටියාහුය. සිංහ සම් ව්‍යාඝ්‍ර සම් පැලඳ වූ රන්රසුදලිනවල දද පෙළින් හා ස්වර්ණ ජාලයෙන් හා සැදුම් ලද රථවලට ද, රන්සන්නාහ රිදී සන්නාහ රන් දම් රිදී දම් රන් පොරොදු රිදී පොරොදු ආදීන් සැරසූ ඇතුන් අසුන්....."

(සිංහල ධාතුවංසය, 2012:573-575)

ඒ හැරුණුකොට බුදුන්ගේ ලලාට ධාතූන් වහන්සේ පිහිටුවා මංගල මහා දාගැබ වට සිව්රැස් ප්‍රාසාද ද ආදී වූ විහාරයක් කරවා සතර දිගින් වැඩි මහා සංඝයා වහන්සේට පූජා කරන අවස්ථාවට ගිරි අභය, සීව, මහානාග යන රජුන් සිවුරඟ සෙනඟ ආදීන් මෙන්ම දනව්වාසී සේනාවන් ආදීන්ගෙන් යුක්තව කාවන්තිස්ස රජු බැහැදුටු බව සඳහන් ය.

"....රජ දරුවෝ පත් හසුන් අසා තමතමන්ගේ සැපත් වූ නියායෙන් හසත්‍යශ්වරථ පාදාදී වූ සිවුරඟ සෙනඟ සරහා අමාත්‍ය පුත්‍රයන් ද දනව්වාසී සේනාපති ආදීන් ද විසිතුරු වස්ත්‍ර ඇඳ ගඳ විලවුන් ගෙන සැරහී එන නියායෙන් නුවර බෙර ලවා සියලු සමුදාව ගෙන....."

(සිංහල ධාතුවංසය, 2012:628-630)

ධාතුවංසයට අනුව කාවන්තිස්ස රජු ඇතුළු රෝහණයෙහි විසූ ප්‍රාදේශීය පාලකයන්ට පවා සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බව මනාව ගම්‍ය වේ.

කාවන්තිස්ස රජුගේ හමුදා සංවිධානය දෙස අවධානය යොමු කරන කල්හි අර්ථශාස්ත්‍රයේ ආභාසය ඇතැම් අවස්ථාවලදී ලබාගන්නට ඇති බව අනුමාන කළ හැකිය. ඒ අනුව ජයග්‍රහණය අපේක්ෂා කරන රජු තමාගේ සේනා වර්ධනය කළ යුතුය යන න්‍යාය කෙරෙහි මෙතුමාගේ අවධානය යොමුවන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය (කෞ.අ.ශා;9/1/24). මෙතුමා ප්‍රබල

හමුදාවක් ගොඩනැගුව ද ගැමුණු කුමාරෝත්පත්තියට පෙර ඔහු සමීපයේ සිටියේ වේළුසුමන නම් වූ යෝධයා පමණක් බව රාජාවලියෙන් පෙනීයයි.

"කාවන්තිස්ස රජ්ජුරුවන්ඩ වේළුසුමන යෝධයා මිස එකලට වෙන යෝධයෝ නැත්තාහ....."

(රාජාවලිය, 1997:178)

මෙකී වේළුසුමන වූ කලී අශ්ව ශිල්පයෙහි දක්ෂ වූ අශ්වාරෝහකයෙක් විය. ඒ බව විහාරමහා දේවියගේ දොළ සංසිඳුවීමට එළාර සමීපයට ගොස් ඔහුගේ බලසම්පන්න වූ 'රණමද්දව' නම් සෛන්ධව අසෙකු තෝරාගෙන සටන් කර කාවන්තිස්ස රජු සමීපයට පැමිණීමෙන් පෙනීයයි (සද්ධර්මාලංකාරය, 2012:520-521).

අසහාය කාය ශක්තියෙන් හෙබි පුද්ගලයන් කාවන්තිස්ස රජු ඒකරාශී කරමින් සිය හමුදා ශක්තිය වර්ධනය කරගන්නට විය. එහි දී බලයෙන් අනූන සෙන්පතීන් දස දෙනෙකු මොහු විසින් සිය හමුදාවට බඳවාගෙන ඇත. ඔවුහු මූලාශ්‍රයවල දස මහා යෝධයන් ලෙස හැඳින්වේ. දස මහා යෝධයන් වශයෙන් නන්දිමිත්‍ර, සුරනිමල, මහාසෝණ, ගෝඨයිම්බර, ථෙරපුත්තාභය, භරණ, වේළුසුමන, ඛංඤ්ජදේව, ඵුස්සදේව, ලභියවසභ යන අය මහාවංසය තුළ දක්වා ඇත (ම.වං:23;2-3). තවද දාඨාසේන හා මහනෙල යනුවෙන් තවත් යෝධයන් දෙදෙනෙකු පිළිබඳව ද හෙළිවේ (සද්ධර්මාලංකාරය, 2012:604, 619). දස මහා යෝධයන් පිළිබඳ ප්‍රාථමික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවල සඳහන් තොරතුරු ශිලා ලේඛනවලින් ද සනාථ වේ. සේනාව ඉදිරියේ දස සෙන්පතියන්ගෙන් ප්‍රමුඛ නායකයන් ගමන් කළ යුතු බව අර්ථශාස්ත්‍රයේ සඳහන් ය (කෞ.අ.ශා;10/2/4). මෙකී න්‍යාය කෙරෙහි කාවන්තිස්ස රජු අවධානයෙන් කටයුතු කළ බව මෙතුමා විසින් දසමහා සෙන්පතීන් ප්‍රමුඛ ප්‍රබල හමුදාවක් සංවිධානය කිරීමෙන් පැහැදිලි වේ.

දස මහා යෝධයන්ට සිය පුතු හා සම සත්කාර කළ බව මහාවංසයෙන් (ම.වං:23;96-97) සහ සිංහල ථූපවංසයෙන් ඉස්මතු වේ (සි.ථූ.ව, 2000:126). මෙකී තත්ත්වය ඔස්සේ රජු සූක්ෂම අයුරින් සිය දේශපාලන බුද්ධියෙන් ක්‍රියා කළ බව පෙනීයයි. මහාවංසයට අනුව දස මහා යෝධයන් ගැමුණු කුමරු වෙත රැඳවීමෙන් කාවන්තිස්ස රජු විසින් මෙම හමුදාවේ අනාගත නායකත්වය සහ වගකීම සිය පුත්‍රයාට පවරා දුන් බව සිතිය හැකිය. සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවලට අනුව කාවන්තිස්ස රජු මෙකී යෝධයන් දසදෙනාට තව තවත් යෝධයන් දසදෙනා බැගින් සොයාගෙන එන ලෙස පැවසූ බවත් කල්යත්ම සියලු යෝධයන් එකොළොස් දහස් එක්සිය දසදෙනෙක් වූ බවත් මහාවංසයෙන් පැහැදිලි වේ (ම:ව.23;97-101).

මෙලෙස විශාල වූ දක්ෂ පාබල සේනාවක් සංවිධානය කළ කාවන්තිස්ස රජු යුද්ධයකට අවශ්‍ය වන අවි ආයුධ නිර්මාණය කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ බව මූලාශ්‍ර අනුව පැහැදිලි වේ. අර්ථශාස්ත්‍රය තුළ ද ආයුධාගාරාධ්‍යක්ෂවරයෙකු වූ බව හෙළිවේ (කෞ.අ.ශා, 2/18/1). කාවන්තිස්ස රජු විසින් අවි ආයුධ නිපදවන කර්මාන්තශාලා ඇති කරන්නට වූ බව සද්ධර්මාලංකාරය තුළින් හෙළිවේ. එහිලා කාවන්තිස්ස රජු ආයුධ ශාලාවේ හිඳ ආයුධ සන ලවණ වේලාවේ නන්දිමිත්‍ර යෝධයා පැමිණි බව නන්දිමිත්‍ර වස්තුවෙන් ද රජු විසින් කර්මාන්තශාලාවෙහි නොයෙකුත් ආයුධ කරවති යනුවෙන් සුරනිමිල වස්තුවෙන් ද සහ එකල රජු විසින් පන්සියයක්

කර්මාරයන් ගෙන්වා නොයෙකුත් ආයුධ කරවා ඝන ලවති වශයෙන් දායාසේන වස්තුවෙන් ද ගම්‍ය වීම එහිලා නිදසුන් සේ දැක්විය හැකිය (සද්ධර්මාලංකාරය, 2012:560, 567, 606).

කාවන්තිස්ස රජු විසින් මෙලෙස දක්ෂ පාබල හමුදාවක් මෙන්ම ඇත්, අස්, රිය හමුදාවන්ගෙන් යුක්ත සිවුරඟ සේනාවක් ගොඩනංවාලූ අතර එම හමුදාවෙහි ප්‍රබලත්වය දුටුගැමුණු කුමරුට රට එක්සේසත් කිරීමේදී බෙහෙවින් ඉවහල් වූ බව මූලාශ්‍රය තුළින් හෙළිවේ.

දුටුගැමුණු රාජ්‍ය අවධිය දෙස අවධානය යොමු කිරීමේදී පෙනීයන්නේ කුමරු හස්ති ශිල්ප, අශ්ව ශිල්ප, කඩු ශිල්ප යන අංශයන්හි දක්ෂ වූ බවයි (මංව.24;1). මෙකී ශිල්පයන් උගන්වා ඇත්තේ හුදෙක්ම සිවුරඟ සේනාවක් එවක සිටි නිසා වන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය. සේනාවන් ගැමුණු කුමරුට පාවාදීමෙන් පසුව හස්ත්‍යශ්වරථපත්තිසඞඛ්‍යාතචතුරඞගිණී සේනාව හා දස මහා යෝධයන් දැක මේ සේනාව හැරගෙන ගොස් දෙමළුන් හා සටන් කරමි සිතා ගැමුණු කුමරු එපවත් කාවන්තිස්ස රජුට දන්වාලුව ද පිය රජු ඊට ඉඩ දී නොමැත (සද්ධර්මාලංකාරය, 2012:527). ඒ තුළින් ද චතුරංගනී සේනාවක් දුටුගැමුණු සතු වූ බව විශද වේ. එවක අවි ආයුධ විශාල ප්‍රමාණයක් තිබූ බව මූලාශ්‍රයන්ගෙන් හෙළිවේ. එහිලා නිදසුන් වශයෙන් කඩුපලිස, පලඟ, පත්තිරම් අසිසත්ති තෝමර හෙණඩිවාලචන්‍ද්‍රවක්‍රාදී වූ ආයුධ ආදිය ද කුප්පායම් සීරා සත් ආදී වූ සන්නාහ යන්න දැක්විය හැකිය (සද්ධර්මාලංකාරය, පි. 535).

කාවන්තිස්ස රජුගේ මරණින් පසු රෝහණයේ බලයට පත් ගැමුණු කුමරු හා ඔහුගේ සොහොයුරු තිස්ස කුමරු අතර යුද්ධයක් චූල්ලංගනිය පිටියේදී ඇති විය (මංව.24;17-19). මෙම සටනට දස මහා යෝධයන් කිසිවෙක් සහභාගී නොවූ අතර පළමු සටනින් ගැමුණු පරාජය වුවද දෙවන සටනින් එතුමා ජයගෙන ඇත. මෙම සටනේදී ගැමුණු රජ දීඝටුනිකා නම් වෙළඹක පිට නැගී යුද කළ බවත් තිස්ස කුමරු කඩොල් ඇතු පිට නැගී යුද කළ බවත් වේ. මේ අවස්ථාවේදී ගැමුණු කුමරු මාගම් ගොස් සැට දහසක් බල සෙන් ගෙන මලු හා නැවත යුද පිණිස පැමිණි බව සඳහන් ය (මංව.24;32-33).

දුටුගැමුණු රජු යටතේ ලක්දිව එක්සේසත් කිරීමේ කාර්යයෙහිදී චතුරංගනී සේනාවෙහි ක්‍රියාකාරීත්වය සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය තුළින් හෙළිකරගැනීම වැදගත් ය. එහිලා විජිතපුර බලකොටුව ආක්‍රමණය දැක්විය හැකිය. ඇත් සේනාවෙහි කාර්යයභාරයෙහිලා ප්‍රාකාර, ද්වාර හා අට්ටාලිකා බිඳ දැමීම යනාදිය වූ බව අර්ථශාස්ත්‍රයෙන් හෙළිවේ (කෞ.අ.ශා;10/4/14). මෙකී කාර්යය ලාංකේය ඇත් සේනාවෙහි ද කාර්යය වූ බව කඩොල් ඇතා විජිතපුර බලකොටුව බිඳහෙළීමෙන් පැහැදිලි වේ. මෙම බලකොටුව යටත් කිරීමට ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ ශක්තියකින් හෙබි අයෙකු ලෙස සැලකෙන නන්දිමිත්‍ර යෝධයාගේ සහය ඉතා වැදගත් වූ බව පෙනේ (මංව.23;6). විජිත නුවරදී ඇති වූ සංග්‍රාමයේදී කඩොලැතු හා නන්දිමිත්‍ර, සුරනිමිල, මහා සෝණ, ගෝඨාභය, ථෙරපුත්තාභය යන යෝධයෝ කැපවීමෙන් ක්‍රියා කළ බව පෙනේ (මංව.25;24-27). එමෙන්ම මෙම යුද්ධයේදී ඇතු දෙදණින් හිඳ දෙදළින් ගල් සුණු ගඩොල් බිඳ යදොරට පැමිණ ඇත. මෙහිදී රත් කරන ලද යකඩ ගුලි, කකාරන ලද ඉටි ඇතු පිටට පත් කළ ද දියට බට ඇතුව ගෝඨයිම්බර විසින් දිරිමත් කර නැවත මෙහෙයවා ඇත.

මෙම අවස්ථාවේදී මී හරක් සම් සත් පටක් එකපිට එක මෘදු ලෙස ඇතු පිටෙහි බඳවා ඇති අතර ඒ සම මත්තෙහි තෙලින් පෙඟ වූ සමක් යෙද වූ බව වේ (වංස. , 2001:379). එමෙන්ම

එකී යුද්ධයේ දී තුවාල වූ ඇතු පිට සිහින් සළුවෙන් වසා ඒ මත මී සම් සියක් පටක් බඳින ලද බව සද්ධර්මාලංකාරයේ වේ (සද්ධර්මාලංකාරය, 2012:542-543). මේ තුළින් සිතිය හැක්කේ හස්තීන්ට නොයෙකුත් උවදුරුවලට මුහුණදීමට හැකිවන අයුරින් ආරක්‍ෂක ක්‍රමයන් අනුගමනය කළ බවයි. ඒ අනුව හමුදා සංවිධානය කිරීමේදී බටයන්ගේ ආරක්‍ෂිත තත්ත්වය මෙන්ම හස්ති සේනාවේ ආරක්‍ෂාව කෙරෙහි ද අවධානය යොමුකර දියුණු ආරක්‍ෂක ක්‍රමවලින් යුක්තව සේනා සංවිධානය කර තිබූ බව මෙහිලා අනුමාන කළ හැකිය. අනතුරුව දෙදළින් ඇණ දොර පවුරු බිඳීමට ඇතු සමත්ව තිබේ (මඃව.25;30-39). පසුව යෝධයන් දෙමළුන් සුන් කළ බව සඳහන් ය (මඃව.25;44-46). දුටුගැමුණු හා එළාර අතර ඇති වූ ද්වන්ධ සටනින් එළාර මරණයට පත් විය.

එළාර රජු සඳහා ආධාර සේනාවක් ලෙස මෙරටට ගොඩ බට හල්ලුක ප්‍රමුඛ හැටදහසක් පිරිස පිළිබඳ දැනගත් දුටුගැමුණු රජු චතුරංගනී සේනාවෙන් සමන්විතව යුද්ධයට ගිය බව මහාවංසයේ වේ.

"…..රජ තෙමේ ඔහු ආ බැව් අසා යුද්ධ සන්නාහයෙන් සන්නද්ධව කඩොලැතු පිට නැඟී හස්ති අශ්ව රථ යෝධයන් හා පදික සේනාවෙන් ද සම්පූර්ණව යුද පිණිස නික්මුණේය….."

(මඃව.25;80-81)

මෙම සටනින් හල්ලුක ඇතුළු පිරිස පරාජය කළ අතර සිය ජයග්‍රහණය තහවුරු කර ගැනීමට දුටුගැමුණු රජුට හැකි විය. මෙම අවස්ථාවේදී හල්ලුක රජුට පිරිහෙලා කථා කර ඇත. එහිදී රජුට ආක්‍රොශ කළ හෙයින් කිපුණු ඵුස්සදේව, රජුහු මිණි කොඬල ගටමින් හල්ලුකයා මුඛයෙහි හීයක් විඳ තිබේ. මෙහිදී සිය දොස් දක්වන්නට ඵුස්සදේව සිය කන්වැල කඩා ලේ පතක් රජුට දක්වාලූ බවත් රජු ඔහුට මහත් සත්කාර කළ බවත් වේ (මඃව.25;91-100). මින් විශද වන්නේ පාබල හමුදාව රජු කෙරෙහි හා රජු සිය හමුදාව කෙරෙහි මහත් ගෞරවයෙන් කටයුතු කළ බවයි. ඒ අනුව රජු සතුව දක්‍ෂ සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බව පෙනීයයි.

ලක්දිව එක්සේසත් කිරීමෙන් පසුව දුටුගැමුණු රජු සතු වූ චතුරංගනී සේනාව රජුගේ ආගමික කර්තව්‍යයන් උදෙසා ද සහය දක්වන ලද බව පෙනේ. කෙසේදයත් මහාසෑයෙහි ධාතුනිදානෝත්සවය සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරන අවස්ථාවේදී සර්වාභරණයෙන් සැරසුණු රජ සියලු නාටිකාවන් විසින් ද ආයුධ සහිත වූ යෝධයන් විසින් ද මහත් වූ සේනා සමූහයා විසින් ද ඇත්, අස්, රථ සේනාවන් විසින් ද නානා ප්‍රකාර වූ ආභරණ යනාදියෙන් සමන්විතව මහමෙවුනා උයනට යන ලද බව හෙළිවීමෙන් ඒ බව ගම්‍ය වේ (මඃව.31;36-45).

දුටුගැමුණු රජුට පසුව අනුරාධපුරය තුළ බලයට පත් වූ රජුන් සතුව සේනාවන් සිටි බව මහාවංසය තුළින් මනාව හෙළිවේ. එමෙන්ම දකුණු ඉන්දීය ආක්‍රමණයන් සිදු වූ අවස්ථාවලදී මෙරට පාලකයන් ඊට මුහුණදීමට නොහැකිව පළා ගොස් ඇති අතර සැඟවී සේනා සංවිධානය කරමින් නැවත රාජ්‍ය බලය ලබාගැනීමට සමත්ව තිබේ. ඉළනාග රජුද ලම්බකර්ණයන්ට එරෙහිව යුද වැදීම උදෙසා බලසේනා රැස් කළ බව හෙළිවේ (මඃව.35;27-29, 33-35). එමෙන්ම සීගිරි කාශ්‍යප හා මුගලන් කුමරු අතර ඇති වූ සටනේදී මොවුන්ට සේනාවන් සිටි බවත් එහි ක්‍රියාකාරීත්වයත් හෙළිවේ (මඃව.39;21-25). උපතිස්ස රාජ්‍ය කාලයේදී ඔහුගේ සෙන්පති වූ සිලාකාල, රජුට එරෙහිව කැරලි ගැසූ අවස්ථාවේදී ද රජුගේ පුත්‍රයා වූ කාශ්‍යප කුමරු

කැරලිකරුවන්ට මුහුණනොදී ගොස් ඇත්තේ ඇතු පිටින් ය. සිලාකාල ඇතුළු පිරිස බලගතු වූයෙන් ඇතු සමඟ පසුබැසීමට කාශ්‍යප කුමරුට සිදුවිය (මඃව.40;9-25).

තවද රජුන් සතුව සේනාවක් වූ බව බලවාහන පිළිබඳව රජුන් සම්බන්ධයෙන් සඳහන් කිරීමේදී දක්වා තිබීමෙන් පෙනේ. (මඃව.40;16-17, 54). එමෙන්ම අග්බෝ කුමරු සිරිසඟබෝ නමින් ප්‍රසිද්ධ වූ අතර ඔහුගේ මල් මාණ කුමර උපරජ තනතුරෙහි අභිෂේක කොට උහුට සේනා වාහන සහිත දකුණු රට දුන් බව වේ (මඃව.42;82-84). ඒ ඔස්සේ පෙනීයන්නේ යුවරජුට ද සේනාවක් හිමිව තිබූ බවයි. මෙකී සේනාවන් වූ කලී චතුරංගනී සේනාවම වන්නට ඇත. තවද හත්වන අග්බෝ විසින් නුවර වැටලීම සඳහා ගෙනා හමුදාවේ සිටි අශ්වයන්ගේ හේසාරාවය ද ඇතුන්ගේ කුංචනාදය ද ගිගුම් දුන් බව මහාවංසයෙන් හෙළිවේ (මඃව.46;99-100). එසේම දෙවන මහින්ද රජු කළ දානාදී පින්කම් අතර ගොනුන් නොගන්නා වූ දෙමළුන්ට අසුන් දුන් බව වේ (මඃව.46;143-144). එකී කරුණු තුළින් ද පෙනීයන්නේ රජුන් සතුව චතුරංගනී සේනාවක් වූ බවයි.

අර්ථශාස්ත්‍රය තුළ දැක්වෙන ආකාරයට පාබල සේනාවේ අධ්‍යක්‍ෂ, නිලධාරීන්ගේ හා සේනාවේ වැටුප් සහිත අය, අනියම් භටයන් පිළිබඳව අවබෝධය ලැබිය යුතු බව වේ (කෞ.අ.ශා;2/33/8). චතුරංගනී සේනාව රජු වෙනුවෙන් කළ සේවය හේතුකොටගෙන ඔවුන්ට වැටුපක් ගෙවූ බවක් මහාවංසයේ ඇතැම් කරුණු අනුව ද හෙළිවේ. කෙසේදයත් පස් වන මිහිඳු රජු කල රාජ්‍යය ව්‍යාකූල තත්ත්වයට පත්ව තිබුණි. මෙහිදී ඔහුට අය විය යුතු කොටස ජනපද වැසියෝ නුදුන්හ. අතිශයෙන් වස්තු හීන වූ ඒ රජු දස වන හවුරුදුයෙහි වැටුප් දීමෙන් සියසෙන් පොහොනට නොහැකිවිය. පසුව නොලබන ලද වැටුප් ඇති සියලු කේරළයෝ එක්ව අවුත් 'අප වැටුප් දනය යම්තාක් නොවේ නම් ඒ තාක් මේ නො නිමාවයි' රජගෙයි දොරකඩ අත්‍යාර්ථයෙන් හුදු සාහසික ක්‍රියා ඇතිව දුනුගත් අත් හා සැරසුණු සිරි අවි ඇතිව සිටි බව සඳහන් වීමෙන් ඒ බව පෙනේ (මඃව.54;1-6). ඒ අනුව පෙනීයන්නේ ලාංකේය රජුන් ද සිය සිවුරඟ සෙනඟ උදෙසා අර්ථශාස්ත්‍රයේ ආකාරයට වැටුප් ගෙවන්නට ඇති බව වුවද වැටුප් නොලද පිරිස් ද සේවය කරන්නට ඇති බව මූලාශ්‍රයගත ඇතැම් කරුණු අනුව සිතිය හැකිය.

පොළොන්නරු යුගයේ රජුන් සතු වූ චතුරංගනී සේනාවන්.

ඒ හැරුණුකොට පොළොන්නරු යුගයෙහි පාලකයන් සතුව ද දක්‍ෂ චතුරංගනී සේනාවක් පැවති බව මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වේ. පළමු වන විජයබාහු රජු කාර්යක්‍ෂම යුද සේනාවක් සංවිධානය කිරීමට උත්සාහ ගත් බවක් පෙනීයයි. සතුරන් නොසිතු මොහොතකදී ලංකාවට පැමිණීම වැළැක්වීම සඳහා ඔහු වෙරළ සමීපයෙහි ආරක්‍ෂා කටයුතු තර කළ බව හෙළිකරගත හැකිය. මෙතුමා රාජත්වය ලබාගැනීමට සටන් මෙහෙයවීමේදී රවිදේව හා චල යන සෙනෙවියන් දෙදෙනා මහත් බලසෙන් මෙන්ම රජු ද අතහැර චෝලයන්ට එකතු වී ඇත (මඃව.58;16). අනතුරුව විජයබාහු පලුට්ඨගිරියට පසුබැස්ස පසු එහිදී චෝල සේනා සමඟ සටන් ඇති වූ අතර ඊට රවිදේව හා චල යන අය ද රජුට එරෙහිව සටන් කරන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය. අවස්ථානුකූලව තම වාසිය තකා රජුගේ පාබල සේනා භටයන් සතුරු සේනා සමඟ එක් වූ බව මූලාශ්‍රයගත කරුණු අනුව පෙනීගිය ද ඇතැම්විට මෙය වූ කලී කිසියම් වූ උපක්‍රමයක් වන්නට ඇති බව පසුකාලීනව රවිදේව හා චල යන සෙන්පතීන් නැවත විජයබාහුට එකතු වී සිටි බව මහාවංසය තුළින් පෙනීයාමෙන් පැහැදිලි වේ (මඃව.58;55-56).

එපමණක්නොව පළමුවන විජයබාහු රජු සේනාපතිවරුන් දෙදෙනෙකු ප්‍රධාන කොට ඇති හමුදා දෙකක් පිටත් කළ බව මහාවංසයේ සඳහන් ය. ඒ අනුව විජයබාහු රජු සිය හමුදාව සංවිධානාත්මක අයුරින් මෙහෙය වූ බව එනම්, පසුබසිමින් නැවත යුද කරමින් කටයුතු කිරීම මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවීමෙන් විද්‍යමාන වේ. මෙලෙස දශක හතකට ආසන්න කාලයක් රජරට ප්‍රදේශයේ ආධිපත්‍යය පිහිටුවාගෙන සිටි චෝලයන්ගේ බලය සම්පූර්ණයෙන් විනාශ කිරීමට හැකියාව විජයබාහුට හැකි විය. එහිලා බෙහෙවින් රජුට ඉවහල් වූයේ රජු සතුව පැවති චතුරංගනී හමුදාවේ කාර්යයභාරය වන්නට ඇත.

පසුකාලීනව ආදිමලය නැමැති බල නායකයෙක් රජුට එරෙහිව යුද්ධයට පැමිණිය ද රජු ඔහුව මරා දමා ඔහුගේ සේනාව ද තමාට අවනත කරගත් බව තවදුරටත් මහාවංසයේ වේ (මඃව.59;4-6). මෙලෙස කටයුතු කළ විජයබාහු රජු මෙරට මධ්‍යගත පාලනය සහ ප්‍රාදේශීය පාලනය විධිමත් කරමින් යහපත් පරිපාලන යාන්ත්‍රණයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට කටයුතු කර ඇත. මෙකී පාලනය කරගෙන යාමට සිවුරඟ සේනාව බෙහෙවින් ඉවහල් වී තිබේ.

පළමුවන විජයබාහුගෙන් පසුව දේශපාලන තත්ත්වයේ වියවුල් බවක් ඇති විය. ඒ අනුව වික්‍රමබාහුට උපරාජ පදවිය අහිමිවිය. කෙසේවුවත් වික්‍රමබාහු පොළොන්නරුවට යාමේදී හත් අටසියයක් සෙනඟ ගෙන පිටත් විය. මෙහිදී මානාභරණගේ හමුදාව මුණගැසුණි. මේ අවස්ථාවේදී වික්‍රමබාහු කුමරු තමාගේ සුළු පිරිස සමඟ ඉතා නිර්භීත ලෙසත් දක්ෂ ලෙසත් සටන් කරමින් සතුරන් පරාජයකොට පලවා හැරීමට සමත් වූ බව මහාවංසයෙන් පෙනීයයි (මඃව.61;5-13).

වික්‍රමබාහු සතුරන් පරාජය කිරීමෙන් පසු ස්වකීය සේනාව පිරිවරා පොළොන්නරුව බලා පිටත් වූයේය. මෙහිදී තමන්ගේ භටයන්ට ද සුදුසු පරිදි වැටුප් ලබා දුන් බව තවදුරටත් මහාවංසයෙන් හෙළිවේ.

"…..තමා සමඟ ආවා වූ සියලු භටයන්ට ද දුකෙහි සහාය බැව් සිහිකෙරෙමින් සුදුසු වැටුප් දීන….."

(මඃව.61;20)

ඒ තුළින් ද පෙන්නුම් කෙරෙනුයේ එවක කුමන හෝ ව්‍යාකුලතා තිබුණ ද රජුන් වෙනුවෙන් කටයුතු කළ භටයන් හෙවත් සිය හමුදාව උදෙසා රජු කෘතගුණ සලකන ලද බවයි. කෙසේවෙතත් කල්යාමත් සමඟ පරාජයට පත්ව සිටි මානාභරණ යුද්ධයකට සූදානම් විය. මේ පිළිබඳව තොරතුරු දැනගත් වික්‍රමබාහු කුමරු මහා සේනාවක් රැගෙන මානභරණ ආදීන්ගේ ප්‍රදේශයට ගොස් යුද්ධකොට ඔවුන් පරාජය කර ඇත (මඃව.61;32-35). පොළොන්නරු රාජධානිය තුළ මෙලෙස යම් යම් අර්බුදකාරී තත්ත්වයන් පැවතිය ද රජුන් සතු වූ සේනාව ඉතා ප්‍රබල මට්ටමක නොවුනත් යම් මට්ටමකට පැවති බව මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයේදී පැහැදිලි වේ.

පොළොන්නරු යුගයේ රජුන් සතු වූ සිවුරඟ සේනාව පිළිබඳව විමසීමේදී මහා පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය කාලය ඉතා වැදගත් වේ. මහා පරාක්‍රමබාහු වූ කලී කෞටිල්‍යගේ අර්ථශාස්ත්‍රය යනාදී ග්‍රන්ථයන් පරිශීලනය කළ අයෙක් වන බව මහාවංසය තුළින් පැහැදිලි වේ.

"යුද පිණිස උපදෙස් දෙන්නා වූ කොටලලශාස්ත්‍ර යුධාණීවාදිය මනා කොට බලා….."

(මඃව.70;56)

ඒ අනුව සිවුරඟ සේනාව සම්බන්ධයෙන් පළමුවන පරාක්‍රමබාහු කටයුතු කළ ආකාරය දෙස අවධානය යොමු කිරීමේදී සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය ඉතා වැදගත් ය. පරාක්‍රමබාහු ලංකාව ඒකඡත්‍ර කර, ශාසනය හා ලෝකය විධිමත්ව පැවැත්වීමට කල්පනා කළ අතර එහිදී සාමන්තයන්ට හා මාණ්ඩලිකයන්ට බල සෙනඟ හා යුද්ධෝපකරණ ආදිය සම්පාදනය කිරීමට විධාන කළ බව වේ. එසේම රත්කරව් රටෙහි සිටි දෙමළ සෙනඟට නායක වූ මලයරාජ නම් ප්‍රධානියා කැඳවා නොයෙක් යෝධයන් ද සන්නාහ හා ආයුධ ද රැස්කොට තබන ලෙස උපදෙස් දෙන ලදී. ප්‍රදේශ කීපයක ප්‍රාදේශීය පාලක ඇමතියන් වෙන වෙනම කැඳවා නොයෙක් සියදහස් ගණන් යුද භටයන් රැස් කිරීමටත් දුර්ග හා සන්නාහ සකස් කිරීමටත් කඩු, තෝමර හා හෙල්ල වැනි විවිධ ආයුධ රැස් කිරීමටත් උපදෙස් දී ඇත.

එමෙන්ම මෝරිය රටේ වාසය කළ ලක්මහලැන, සිඛානායක, ජයමහලේ, සෙට්ඨිනායක, මහින්ද යන පස්දෙනා ලවා දහස් ගණන් යෝධයන් හා යුද්ධෝපකරණ වෙන් වශයෙන් රැස් කරවන ලදී. තවද තමන්ගේ අභ්‍යන්තර ප්‍රදේශයේ මාණ්ඩලිකයන් දොළොස්දෙනෙක් පත්කර එක් එක් මාණ්ඩලිකයාට දෙදහස බැගින් හමුදා භටයන් ද සාමන්තයන් අසූහතර දෙනෙක් පත්කොට ඔවුන්ට දහස බැගින් භටයන් ද භාර කෙරිණි. ආරෝහපරිණාහ දේහධාරී ශක්තිමත් භටයන් දහස් ගණනක් මුගුරු ගත් ආයුධ භටයන් බවට පත්කොට ඔවුන්ට වෙනත් යුද්ධෝපකරණ ලබා දෙන ලදී. ඊට අමතරව යුද්ධයෙහි දක්ෂ වූ කේරළ භටයන් ඇතුළු විදේශීය භටයන් දහස් ගණනකින් යුක්ත හමුදාවක් ද ධනුද්ධරයන් දහසක් ද ඇති කොට ඔවුන්ට සමෙන් කරන ලද සන්නාහ ද ලබාදෙන ලදී. යුධ සැට්ට සකස් කරන්නන් සහ කරණවෑම් වෘත්තිකයන් යනාදී තරුණයන්ට ආයුධ ලබාදී තම වෘත්තියේ ජ්‍යෙෂ්ඨයන් සමීපයේ කටයුතු කොට අත්දැකීම් ලබාගැනීමට සලස්වා තිබේ. එසේම හස්ති ශිල්පය, අස් ශිල්පය යනාදී ශිල්පයන්හි නිපුණ අය වැඩි කරගැනීම උදෙසා ප්‍රභූ පවුල්වල අයව තම රාජ මාලිගයෙහිම වැඩූ බව සඳහන් ය (මඃව.69;12-26). ගෛගර් දක්වා තිබෙනුයේ මෙසේ පිරිස් රජගෙයි හිඳුවා ශිල්පයන්හි දක්ෂ කිරීම වූ කලී විනෝද ක්‍රීඩා හා ශාරීරික පුහුණුව පිළිබඳ සඳහනක් මිස යුද අභ්‍යාස පිළිබඳ සඳහනක් නොවන බවයි (ආරියපාල (පරි), 2014ඃ227).

කෙසේවුවත් මෙලෙස දක්ෂ පාබල හමුදාවක් ගොඩනැංවීම කෙරෙහි පරාක්‍රමබාහු සිය අවධානය යොමු කළ බව පෙනීයයි. චන්‍ද්‍රලෝක ධනුද්ධරයන් එක්දහසක් ඊ යුදයෙහි සපන් කර වූ බව මහාවංසයේ සඳහන් වන අතර (මඃව.69;19) එම සේනාංකයන්ගෙන් ද හමුදා රෙජිමේන්තුව සමන්විත වූ බව පෙනීයයි. මහා පරාක්‍රමබාහු රජතුමා විසින් සංවිධානය කරන ලද 'වියපත් අටගණය' යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ මේ රෙජිමේන්තුව යැයි සිතිය හැකිය (ආරියපාල, 2014ඃ145).

කෙසේවුවත් පරාක්‍රමබාහු ලක්දිව එක්සේසත් කිරීමෙහිලා සටන් මෙහෙයවීමේදී විශාල හමුදාවක් සිට ඇත. දෙවන ගජබාහු සිවුරඟ සේනාවකින් යුක්තව පරාක්‍රමබාහුට එරෙහිව සටන් මෙහෙයවා තිබේ. සන්නාහ සන්නද්ධ ඇතුන් ද, යුද්ධයෙහි දක්ෂ අසුන් ද, ආකාර දහයකින් යුද්ධය පිණිස සැරසුණු මහා යෝධයන් ද, සමඟ කේරළ, කර්ණාට හා දෙමළ ආදී විදේශීය භටයන් ද මෙම සටන සඳහා යොදාගන්නා ලද බව දක්වේ (මඃව.70;229-230). ගජබාහු රජු

තමන්ගේ චතුරංගනී සේනාව කෙරෙහි සෑහීමට පත්වෙමින් උඩඟු වූ බවක් මහාවංසයෙන් පෙන්නුම් කෙරේ.

"…..මාගේ සම්පූර්ණ වූ සිවුරඟසෙනඟ ද ඇත්තේය. බලවාහන සන්නද්ධ කොට යුද කරණ පිණිස මා නික්මුන කල්හි මාගේ රණභෙරියෙහි හඬ අසන්ට කවර නම් රජෙක් පොහොසත්වේද? ගජබා රජතෙමේ මෙසේ අභිමානයෙන් උඩඟුවූයේ….."

(මː.ව.70;226-228)

මෙම යුගයේදී නාවික හමුදාවක් ද එක්වනු දක්නට ලැබේ. එමෙන්ම පොළොන්නරු යුගයේ පාබල හමුදාවේ ප්‍රධාන අංගයක් ලෙස අගම්පඩින් සිටි බව මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවේ. මහා පරාක්‍රමබාහු රජුගේ හමුදාව පිළිබඳව නිකාය සංග්‍රහයෙහි සඳහනෙන් ඒ බව පෙනීයයි.

"සූවිසි ලක්ෂ පස්විසි දහසක් පමණ රන් සිරි බන් අගම් පඬින්….."

(නිකාය සංග්‍රහය, 2001:35)

අගම්පඬි යන්නෙන් දකුණු ඉන්දියාවේ ද කුලියට සේවය කළ පිරිසක් ලෙස සැලකේ. පොළොන්නරු යුගයේ තවත් ප්‍රධාන කුලී භට හමුදාවක් වූයේ වේලෛක්කාරයන් ය. කේරළ භටයන් ද පරාක්‍රමබාහුගේ මෙන්ම දෙවන ගජබාහුගේ හමුදාවන්හි සේවය කර ඇත. මේ ආකාරයට ප්‍රබල පාබල හමුදාවක් ඇති කරගැනීමට මහා පරාක්‍රමබාහු රජු කටයුතු කර තිබේ.

නිශ්ශංකමල්ල රාජ්‍ය කාලය විමසීමේදී මහාවංසයෙහි ඉතාම සංක්ෂිප්ත අයුරින් තොරතුරු දක්වා ඇති බවක් පෙනීයයි. මහාවංසය තුළ නිශ්ශංකමල්ල රජු සතුව සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බව සඳහන් නොවූවද අභිලේඛනවල ඒ බව වේ. ඒ අනුව සිතිය හැකිවන්නේ මහාවංසයෙහි කෙටියෙන් මෙතුමා පිළිබඳව සඳහන් හෙයින් ඔහු සතු වූ චතුරංගනී සේනාව සම්බන්ධයෙන් සඳහන් නොවන්නට ඇති බවයි. නමුත් මෙතුමා සතුව ද චතුරංගනී සේනාවක් සිටි බවට සිතිය හැකිය.

ඊට අමතරව පොළොන්නරු යුගයේදී ඇති වූ සටන්වලදී ඇතුන් යොදාගත් අවස්ථා කීපයක් හෙළිකරගත හැකිය. එහිලා නිදසුන් කීපයක් වශයෙන් මහ පැරකුම් රජුගේ හමුදා ගජබාහුට විරුද්ධව සටනට යාමේදී ඇතුන්ට සන්නාහ යෙදූ බව (මː.ව.70;229), එතුමාගේ ලංකාධිනාථ සෙනෙවියා ගජබාහු හා සටනේදී ඇතුන් ද බිඳ හස්ත්‍යාරෝහකයන් බිම හෙලූ බව (මː.ව.70;223), මානාභරණ පරාක්‍රමබාහුට පරාජය වී රුහුණට පලා ගිය විටදී දමා ගිය ඇතුන්, අසුන් හා බොහෝ ආයුධ පැරකුම් රජුට අයත් වූ බව (මː.ව.70;264-265), මහා පැරකුම් රජු සටන් සඳහා කලා ඔයෙහි සෑදවූ පාලම ඇතුන්ට හා අසුන්ට යා හැකි පරිදි ඉදිකර තිබීම (මː.ව.70;127-129) යනාදිය දැක්වීමට පුළුවන.

තවද පොළොන්නරු කාලයේ රජුන් සතු වූ අශ්ව සේනාව පිළිබඳව ද කරුණු මූලාශ්‍රය තුළින් හෙළිවේ. මහ විජයබාහු රජු සතුව අශ්වයන් සිටි බවට ඇති සඳහන (මː.ව.61;6-7), මහා පැරකුම් රජුට පරාජය වී පලා ගිය මානාභරණ සිය අසුන් ආදිය හැර යාම (මː.ව.70;264-265) මෙන්ම දකුණු ඉන්දීය සටන් උදෙසා පැරකුම් රජු අශ්ව යනාදී වූ සේනාවන් යැවීම එහිලා නිදසුන් ලෙස සඳහන් කළ හැකිය. එසේම මහා පරාක්‍රමබාහුගේ විදේශ ප්‍රතිපත්තිය දෙස

විමසීමේදී ද පෙනීයන්නේ එතුමා සතුව කාර්යය ශූර, දක්‍ෂ සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බවත් රජු, සිය සේනාව වර්ධනය කරගනිමින් සිය අරමුණ සාක්ෂාත් කරගැනීමෙහිලා කටයුතු කළ බවත් ය. අර්ථශාස්ත්‍රයෙහි ගල් දුනු ආදිය පිළිබඳව සඳහන් වන අතර (කෞ.අ.ශා, 2/18/15) මහා පරාක්‍රමබාහු රජුගේ යුදවලදී ඒවා භාවිතා කළ බවක් ද පෙනේ (මඃව.72;284-285).

පොළොන්නරු රාජධානිය නිශ්ශංකමල්ල රජුගෙන් පසුව ක්‍රමයෙන් පරිහානියට පත් වූ අතර කාලිංස මාඝගේ ආක්‍රමණයත් සමඟ බිඳ වැටුණි. මාඝ, සුවිශාල සේනාවක් සමඟ ලක්දිවට පැමිණ තිබේ. මේ කාලය වන විටදී අභ්‍යන්තර වශයෙන් පැන නැඟී තිබූ ගැටලු සේනාවන් කෙරෙහි ද බලපාන්නට ඇත. එහෙයින් චතුරංගනී සේනාවන් ද පරිහානි තත්ත්වයේ පවතින්නට ඇති බව සිතීමට පුළුවන. කෙසේවුවත් පොළොන්නරු යුගයෙහි ද රජුන් සතුව සිවුරඟ සේනාවක් සිටි බව සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයවලින් පැහැදිලි වේ.

නිගමනය

අනුරාධපුර සහ පොළොන්නරු යුගවල පාලකයන් සතුව පැවති චතුරංගනී සේනාව පිළිබඳව සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයගත කරුණු අධ්‍යයනයේදී පෙනීයන්නේ අනුරාධපුර මුල් අවධියේ පටන්ම රජුන් සතුව ඇත්, අස්, රිය හා පාබල හමුදාවක් සිටි බවයි. එසේම මෙකී චතුරංගනී සේනාව එම යුගයන්හි රජුන් සතුව පැවති දක්‍ෂ, කෘතහස්ත බව හේතුකොටගෙන ප්‍රබල මට්ටමකට ද ඇතැම් අවස්ථාවල අභ්‍යන්තර ගැටුම් හා ආක්‍රමණවලදී දුර්වල බවට ද පත්ව තිබූ බව සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රය විමසීමෙන් පැහැදිලි වේ. ඇතැම් අවස්ථාවලදී රජුන් සිය සේනාවන්ට ඉතා යහපත් අයුරින් කෘතගුණ සලකන ලද බව ද පෙනීයයි. කෙසේවෙතත් අනුරපුර හා පොළොන්නරු යුගයන්හි රජුන්ගේ දේශපාලනික කාර්යය භාරය උදෙසා චතුරංගනී සේනාව ඉතා වැදගත් වූ බව සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රයවලින් අනාවරණය වේ.

ආශ්‍රිත මූලාශ්‍රය

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

- ***කෞටිල්‍ය අර්ථශාස්ත්‍රය (අධිකාර 1-2)*** (2003), පඤ්ඤාකිත්ති හිමි, හිරිපිටියේ (අනු.), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***කෞටිල්‍ය අර්ථශාස්ත්‍රය (අධිකාර 3-4-5-6-7)*** (2003), පඤ්ඤාකිත්ති හිමි, හිරිපිටියේ (අනු.), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***කෞටිල්‍ය අර්ථශාස්ත්‍රය (අධිකාර 8-9-10-11-12-13-14-15)*** (2003), පඤ්ඤාකිත්ති හිමි, හිරිපිටියේ (අනු.), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***නිකාය සංග්‍රහය*** (2001), නානායක්කාර, ගුණවර්ධන (සංස්ඃ), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***මනුස්මෘතිය සහ මානව ශිෂ්ටාචාරය*** (2001), සෙනෙවිරත්න, ආරියදාස (අනු.), එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***මහාවංසය*** (2006), ශ්‍රී සුමංගල හිමි සහ බටුවන්තුඩාවේ දේවරක්ෂිත පඬිතුමා (සංස්ඃ), එස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***රාජාවලිය*** (1997), සුරවීර, ඒ.වී. (සංස්ඃ), අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව.

- ***වංසත්ථප්පකාසිනිය*** (2001), අමරවංස නාහිමි, අකුරටියේ සහ දිසානායක, හේමචන්ද්‍ර (පරි.), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ***සද්ධර්මාලංකාරය*** (2012), ධර්මකීර්ති සංඝරාජයන්වහන්සේ, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
- ***සමන්තපාසාදිකාව*** (1975), ධම්මකුසල හිමි, අම්බලම්ගොඩ, ස්වර්ණමාලි මංගලිකා ගුණතුංග හාමු, කොළඹ 07.
- ***සිංහල ථූපවංසය*** (2000), කරුණාතිලක, ඩබ්ලිව්.එස්. (සංස්:), ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ 11.
- ***සිංහල ධාතුවංසය*** (2012), විජේරත්න, විමල් එම්.ඩබ්ලිව්. (සංස්:), සීමාසහිත ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.

ද්විතියික මූලාශ්‍රය

- ආරියපාල, ඇම්.බී (2014), ***මධ්‍යකාලීන ලංකා සමාජය***, ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- ආරියපාල, ඇම්.බී (පරි.) (2014), ***මධ්‍යකාලීන ලංකා සංස්කෘතිය***, ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- සොරත හිමි, වැලිවිටියේ (1999), ***ශ්‍රී සුමංගල ශබ්දකෝෂය - ප්‍රථම භාගය***, ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.